

літаратуры, адным з яркіх прадстаўнікоў беларускага нацыянальнага Адраджэння пачатку XX стагоддзя. Цікавічыся літаратурай і культураў еўрапейскіх народаў, М. Багдановіч стаяў ля вытокаў беларускай кампаратывістыкі. Асаблівую ўвагу ён праяўляў да гісторыі славянскіх народаў, культуры, мовы, вуснай народнай творчасці і літаратуры, іх барацьбе за нацыянальнае Адраджэнне. Такі інтарэс быў сфарміраваны ўжо ў дзяцінстве. Бацька паэта, А. Багдановіч, адзначаў, што яго сын быў знаёмы з усімі выдатнымі паэтамі чэхаў, харватаў, сербаў і балгар па "Паэзіі славян" Гербеля. У далейшым цікаваецца М. Багдановіча да мастацкай творчасці славянскіх народаў знайшло выйсце ў літаратурна-крытычнай дзейнасці. Агульнавядомыя яго славяназнаўчыя артыкулы літаратуразнаўчага, гісторыка-этнаграфічнага і мастацказнаўчага характару ("Галицкая Русь", "Угорская Русь", "Чырвоная Русь", "Братья-чехи", "Тарас Шевченко" і інш.). У іх ставіліся актуальныя для свайго часу праблемы сацыяльна-палітычнага характару, якія заснаваныя на глыбокім аналізе мінулага і сучаснага стану славянскіх народаў. Максім Багдановіч выступае за нацыянальную незалежнасць славянскіх дзяржаў, адраджэнне і самасцвярджэнне іх нацыянальнай культуры.

Трэба адзначыць, што для шырокага разумення славянскага пытання садзейнічалі яго веды славянскіх моў. Ён дасканала ведаў украінскую і польскую мовы, перакладаў з сербскай, вывучаў і іншыя мовы славян, каб глыбей зразумець дух нацыянальнай паэзіі. У сваіх даследаваннях М. Багдановіч выявіў сябе як эрудыраванага, падрыхтаванага крытык, які ведаў складаныя з'явы сусветнай літаратуры, як паэт-перакладчык, што адчувае своеасаблівасць і індывідуальнасць твора-арыгінала.

У канцы XIX пачатку XX стагоддзя ў славянскіх краінах праблема нацыянальнай незалежнасці і славянскага адзінства, на якія акцэнтаваў у сваіх працах М. Багдановіч, была ўсё яшчэ актуальнай. Гэта дазволіла некаторым вучоным-славістам уважліва аднесціся да беларускага пытання. Асабліва хацелася б адзначыць чэхаў, у прыватнасці знакамітага вучонага-славіста А. Чэрнага, які з'яўляўся даследчыкам і папулярызатарам беларускай літаратуры ў Чэхіі ў першай чвэрці XX стагоддзя.¹ Ён звярнуў увагу на творчасць М. Багдановіча, які быў тыповым паэтам-адраджэнцам, аднак, на думку А. Чэрнага, адрозніваўся ад усіх астатніх беларускіх творцаў сваёй грунтоўнай падрыхтаванасцю ў галіне сусветнай літаратуры і культуры.

У міжваеннай Чэхаславакіі да творчасці знакамітага беларускага паэта звярнуўся вядомы вучоны-славіст Я. Ляцкі. У італьянскім часопісе "Rivista di letterature slave" у 1928 быў апублікаваны артыкул на італьянскай мове "Maxim Bogdanovic". У ім таксама змешчаны пераклады некаторых вершаў паэта на італьянскую мову.² Я. Ляцкі з уласцівай яму паэтычнасцю і метафарычнасцю выкладання дапамагае чытачу раскрыць глыбіні, мастацкія і сэнсаваыя тамяніцы паэзіі М. Багдановіча, выявіць яе непаўторнасць. Даследчыка цікавяць не еўрапейскія ўплывы ў Багдановічавай паэзіі, не тэхнічная праца над беларускімі словам, а менавіта вяртанне паэта да беларускай глебы, беларускай стыхіі. Я. Ляцкі акцэнтую сваю ўвагу на заканамернасці такога вяртання. Вучоны лічыць непрынцыповымі ўплывы на М. Багдановіча паэтаў дарэвалюцыйнай эпохі, а таксама школу, да якой яго стануць адносіць. "Важнее, – лічыць Я. Ляцкі, – што такой паэт, как Богданович, которого нельзя причислить ни к какой определённой школе, сумел сочетать своё высокое артистическое настроение с образами еще безискусственной, ещё полевой и лесной поэзии". [1, с. 38]. Я. Ляцкі, гаворачы пра фармальны бок творчасці беларускіх паэтаў, лічыць відавочным, што беларуская паэтычная мова выявіла разнастайныя адценні, багацце ідэалагічных адлюстраванняў і гукавую гнуткасць. Тое спецыфічнае, адметнае, характэрнае для творчасці М. Багдановіча, што сёння з'яўляецца агульнапрынятым і пацверджаным у працах сучасных літаратуразнаўцаў, выказаў Я. Ляцкі больш за восемдзесят гадоў таму. "Слышыцца падчас два мотыва, два согласных тона: один навеян белорусской стихией, другой варьирует, ритмически оттеняет, укладывает в виртуозные формы общечеловеческой гармонии" [1, с. 39]. Гэта

¹ Гл.: Чмаравя, М. І. Пад сцягам славянскай узаемнасці (Жыццё і дзейнасць Адольфа Чэрнага) // М. І. Чмаравя– 2004. – Роднае слова. – № 8. – С. 102–106;

² Чмаравя, М. І. Шляхі ўзаемага пазнання: беларуская літаратура ў Чэхаславакіі (1920–1945) // М. І. Чмаравя / Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2004. – 136 с.

УДК 821.161.3.09

НЕКАТОРЫЯ АСПЕКТЫ ЎСПРЫНЯЦЯ ТВОРЧАСЦІ М. БАГДАНОВІЧА Ў АГУЛЬНАСЛАВЯНСКІМ КАНТЭКСТЕ

Чмаравя Марына Іванаўна

кандыдат філалагічных навук, дацэнт, дацэнт кафедры
літаратуры і міжкультурных камунікацый
Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. А. Куляшова
(г. Магілёў, Беларусь)

Творчасць М. Багдановіча адразу стала прыкметнай з'явай на Беларусі і за яе межамі. Паэт стаў класікам беларускай

думка даследчыка адпавядае сучаснаму асэнсаванню творчасці М. Багдановіча (і не толькі яго). Ужо ў 1920-я гады Я. Ляцкі дакладна заўважыў дзве тэндэнцыі нацыянальна-літаратурнага самавызначэння: адна працягвае ўласна нацыянальныя паэтычныя традыцыі, другая – развіваецца ў рэчышчы асэнсавання нацыянальнай сутнасці ва ўніверсальных катэгорыях Я. Ляцкі ў сваім артыкуле падае, на яго думку, агульныя рысы паэзіі М. Багдановіча. Тут жа ён пакідае прастору для далейшага вывучэння творчасці паэта, дзе яшчэ шмат нераскрытага, шмат такога, чаму, па словах вучонага, варта было б прысвяціць больш увагі, асабліва наконт фальклорных уплываў у творчасці паэта. Гэта з’яўлялася ўскосным пацверджаннем разумення Я. Ляцкім таго, што асновай беларускай літаратуры быў уласны нацыянальны субстрат.

Зварот да творчасці М. Багдановіча Я.А. Ляцкім, – славурым і таленавітым вучоным, публікацыя яго артыкула ў італьянскім славістычным часопісе – далучала М. Багдановіча да еўрапейскага кантэксту, а таксама значна спрыяў азнаямленню з выдатнейшымі паэтамі Беларусі ва ўсім культурным славянскім свеце.

Пасля Другой Сусветнай вайны міжславянскія стасункі пачалі развівацца асабліва актыўна. Аднак, творчасць М. Багдановіча не з’яўлялася прадметам увагі даследчыкаў. І толькі з 1970-х гадоў, напрыклад, у СФРЮ сталі з’яўляцца нешматлікія публікацыі твораў М. Багдановіча і артыкулы пра яго творчасць. У асноўным яны абмяжоўваліся перакладамі асобных вершаў паэта ў анталогіях, прысвечаных творчасці беларускіх пісьменнікаў, і ў перыёдыцы (“Zlatna knjiga svjetske ljubavne poezije”, “Sodobnost”). У Балгарыі з паэзіяй М. Багдановіча чытачы змаглі азнаёміцца найбольш поўна, паколькі ў 1984 годзе выйшаў зборнік вершаў беларускага класіка пад назвай “Златні струні” у перакладзе Х. Попава.

Відавочна, што рэцэпцыя творчасці Максіма Багдановіча іншаславянскімі культурамаі зыходзіла з дастаткова высокага ідэйна-мастацкага ўзроўню яго твораў, іх жанравай і тэматычнай разнастайнасці. Багдановіч ўспрымаецца як паэт, які глыбока адчувае духоўную сувязь з народам, яго жыццём. Майстрам перакладу ўдалося не толькі зразумець мову арыгінала, але і ўнутраную паэтычную стыхію, якая напоўнена любоўю да жыцця і людзей, прагай свабоды, добра і справядлівасці. Як адзначае Т. Жыркевіч, “перакладчык здолеў знайсці адпаведныя структуры ў роднай мове, каб як мага дакладней перадаць вобразную сістэму вершаў М. Багдановіча, праз якія ўспрымаецца беларуская рэчаіснасць і ў цэлым складваюцца адносіны да ўсёй культуры беларускага народа” [2, с. 72].

Што датычыць паўднёvasлавянскай літаратурнай крытыкі, то дзейнасць М. Багдановіча ўспрымалася як з’ява, што адкрыла шлях беларускай літаратуры ў сусветную супольнасць. Балгарскія даследчыкі адзначалі наватарства зборніка “Вянок” для беларускай літаратуры і па форме літаратурнага самавыяўлення, вобразаў, інтанацый, а таксама звярталі ўвагу на імкненне паэта да самаўдасканалення. Не абыходзілі ўвагай і перакладчыцкую дзейнасць паэта, які з бездакорным густам перакладаў на беларускую мову антычныя, еўрапейскія і сусветныя ўзоры паэзіі, дэманструючы магчымасці роднай мовы.

Успрыняццю творчасці М. Багдановіча дапамагала і кампаратывістыка. Балгарскія даследчыкі знаходзілі шмат агульнага ў паэтычным складзе беларускага класіка з некаторымі балгарскімі паэтамі пачатку ХХ стагоддзя, напрыклад, з лірызмам Д. Дзебелянава, фаталізмам Д. Бяяджыева, рэфарматарскай страстцю Г. Мілева. Падобныя меркаванні дапамагалі іншаславянскім рэцэпіентам прыняць ў сваю культуру творчасць М. Багдановіча і адаптаваць яго да свайго асяроддзя і светаразумення.

Творчасць М. Багдановіча не ўспрымалася як творчасць лакальнага паэта. Славянскія даследчыкі разглядалі яго не толькі ў агульнаславянскім, але і агульнаўрапейскім кантэксте, звяртаючы ўвагу на ўнікальнасць яго жыццёвага шляху і прадвызначанасць стаць паэтам адроджанай Беларусі.

ЛІТАРАТУРА

1. *Жыркевіч, Т.* Особенности восприятия творчества М. Богдановича в южнославянском контексте // Т. Жиркевич / Славянскія літаратуры ў кантэксте сусветнай : матэрыялы IV Міжнар. навук. канф. (Мінск, 12–14 кастрычніка 1999 г.). У 2 ч. Ч. 1 : Тэарэтычныя праблемы літаратуразнаўства, міфалагічныя матывы і фальклорныя

традыцыі ў літаратуры, славянскія літаратуры ад сярэднявечча да Асветніцтва, беларуская літаратура ў яе ўзаемасувязях з іншымі літаратурамі свету / рэдкал.: С. Я. Ганчарова – Грабоўская [і інш.]. – Мінск : БДУ, 2000. – С. 70–72.

2. *Чмарава, М. І.* Шляхі ўзаемнага пазнання: беларуская літаратура ў Чэхаславакіі (1920–1945) // Чмарава М. І. – Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2004 – 136 с.